

Ανάπλαση ΔΕΘ: Ανερμάτιστη Προβολή, Απουσία Τεκμηρίωσης, Άγνοια για την Πολιτιστική Κληρονομιά

Λέανδρος Ζωίδης - 05/10/2026

Εικόνα Εξωφύλλου: Το περίπτερο της Βαριάς Βιομηχανίας του αρχιτέκτονα Δ. Τριποδάκη. 1955. Ένα κόσμημα του μοντερνισμού και ορόσημο στην ελληνική ιστορία της αρχιτεκτονικής (Πηγή: Κολώνας, 2012, σ.260)

Τον τελευταίο μήνα η πλειονότητα των ηλεκτρονικών Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης προβάλλουν το αναθεωρημένο σχέδιο ανάπλασης της ΔΕΘ στο κέντρο της Θεσσαλονίκης, όπου το κτιριολογικό πρόγραμμα

έχει μειωθεί και το πράσινο έχει αυξηθεί. Τόσο από αυτά τα μέσα όσο και από πολιτικούς ή επιχειρηματικούς παράγοντες της πόλης, το νέο σχέδιο διαφημίζεται ως μια επιτυχία, ένας συμβιβασμός μεταξύ της παραμονής της ΔΕΘ στο κέντρο –επιδίωξη της ΔΕΘ– και του αιτήματος των οικολογικά ευαισθητοποιημένων πολιτών για περισσότερο πράσινο στο κέντρο, για ένα «Μητροπολιτικό Πάρκο». Αριθμοί, αθροίσματα τετραγωνικών μέτρων πρασίνου, αθροίσματα δέντρων συνοδεύουν συχνά την όποια επιχειρηματολογία. Όλα φαντάζουν απλά στο πώς αναδύεται το θέμα στα ΜΜΕ και τα social media: Το περισσότερο πράσινο για την πόλη είναι πολύ καλό, θα υπάρξει ανάπτυξη και χρήμα για την πόλη με τα νέα περίπτερα, το πράσινο που προσφέρει το νέο σχέδιο δεν είναι αρκετό για ένα «Μητροπολιτικό Πάρκο», θα υπάρξει πρόβλημα με τα αρχαία στο υπόγειο πάρκινγκ, είναι ορισμένες από τις θέσεις που ακούγονται συχνά από τις εκατέρωθεν πλευρές –την πρώτη, συνδεδεμένη με το πολιτικο-κομματικό σύστημα και το τοπικό «επιχειρείν» που υποστηρίζει την «ανάπτυξη» με την ανάπτυξη της ΔΕΘ εντός πόλης, και τη δεύτερη, συνδεδεμένη με τον ακτιβισμό, την οικολογία, τις κινήσεις πολιτών και το αναγκαίο αίτημα για ποιότητα ζωής που υποστηρίζει Μητροπολιτικό Πάρκο και εγκατάσταση της ΔΕΘ εκτός του κέντρου της πόλης.

Το παρόν κείμενο δεν θα δώσει ιδιαίτερο βάρος στο πολιτικό σκέλος της υπόθεσης, καθώς υπάρχουν άλλοι περισσότεροι αρμόδιοι να το αναλύσουν. Η υπονόμηση της δυνατότητας διενέργειας δημοψηφίσματος από την τοπική εξουσία είναι σίγουρα μια χαμένη ευκαιρία για την καλλιέργεια του ενδιαφέροντος των πολιτών για την πόλη τους και την προσέγγιση μιας ευρωπαϊκής τροχιάς στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Μετά από την καταγιγιστική υπερ-προβολή του αναθεωρημένου σχεδίου και μια παρατήρηση των αντιδράσεων των πολιτών, προκύπτουν κάποια πολύ σοβαρά ερωτήματα σε σχέση με την ποιότητα του πολεοδομικού και αρχιτεκτονικού σχεδιασμού στη χώρα μας, το επίπεδο της παιδείας των πολιτών και το, αλληλένδετο με το τελευταίο, ήθος της πολιτικής εξουσίας όπως και της πνευματικής της επάρκειας. Το σοβαρότερο ερώτημα είναι, γιατί τέτοια αδιαφορία και άγνοια για την πολιτιστική κληρονομιά του μοντερνισμού; Η σημασία της Διεθνούς Εκθέσεως Θεσσαλονίκης ως πρωταρχικού πεδίου πειραματισμού της αρχιτεκτονικής πρωτοπορίας για τη χώρα, έχει αναδειχθεί από πολλούς αρχιτέκτονες που μελετούν την Ιστορία της Αρχιτεκτονικής, με κυριότερο ερευνητή τον Βασίλη Κολώνα, Ομότιμο Καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, που έχει φέρει στο φως σπάνιο και πολύτιμο αρχειακό φωτογραφικό υλικό, από την περίοδο της ίδρυσής της ως τα τέλη της δεκαετίας του 1960. Ήδη από τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας της, το 1926 κατασκευάζεται περίπτερο από τον Melnikov (Κολώνας, 2012, σ.151) και η αρχιτεκτονική των περιπτέρων φέρνει το κοινό της πόλης σε επαφή με διεθνή ρεύματα της αρχιτεκτονικής.

Το αναθεωρημένο σχέδιο με περισσότερο πράσινο που προβάλλεται λυσσαλέα στα ηλεκτρονικά μέσα και κατεδαφίζει τα εμβληματικά μνημεία του μοντερνισμού, με πρώτο και καλύτερο το περίπτερο 2 (Πηγή: parallaximag)

Ήδη από το 1919 έχει εγκριθεί το νέο πολεοδομικό σχέδιο της Θεσσαλονίκης από τη διεθνή επιτροπή και τον Γάλλο πολεοδόμο Ερνέστ Εμπράρ. Η Θεσσαλονίκη εκσυγχρονίζεται στα πρότυπα των μεγάλων ευρωπαϊκών πόλεων του τέλους του 19ου αιώνα, όπως το Παρίσι και η Βαρκελώνη. Στο πρότυπο αυτό ο Εμπράρ προτείνει στα ανατολικά του ιστορικού κέντρου, εκεί που βρίσκεται η σημερινή ΔΕΘ και η Πανεπιστημιούπολη έναν άξονα πρασίνου, ένα μεγάλο κατάφυτο αστικό πάρκο με αραιή δόμηση όπου προτείνεται να στεγαστεί στα βόρεια και η πανεπιστημιούπολη. Η Δ.Ε.Θ., μετά τη διεξαγωγή της για μια δεκαετία περίπου στο Πεδίο του Άρεως, εγκαθίσταται το 1937 στο οικόπεδο που βρίσκεται σήμερα. Ο αρχικός της σχεδιασμός γίνεται από τους Α. Δοξιάδη και Κ. Κοκκορόπουλο ακολουθώντας μια συμμετρική διάταξη και λεξιλόγιο που συνδυάζει στοιχεία του μοντερνισμού με τις μνημειακές τάσεις από την Ευρώπη (και την Ελλάδα) των φασιστικών καθεστώτων της εποχής. Παρόμοια μνημειακή κλασικίζουσα προσέγγιση χαρακτηρίζει –ίσως και περισσότερο– την Αρχιτεκτονική δημόσιων κτιρίων και πολυκατοικιών στην Ελλάδα κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1950. Το πρώτο μεγάλης κλίμακας περίπτερο που κατασκευάζεται μεταπολεμικά στην Έκθεση είναι το «Περίπτερο των Εθνών» το 1954 από τον αρχιτέκτονα Δημήτρη Τριποδάκη (1907-1988). Το κτίριο βρίσκεται επί της Οδού Τρίτης Σεπτεμβρίου και είναι σήμερα το περίπτερο 6. Παρουσιάζει συμμετρία στις όψεις και κλασικιστικές αναφορές όπως είναι η κυρίαρχη τάση των αρχών της δεκαετίας του 1950. Είναι όμως ένα εντυπωσιακά ελαφρύ και δυναμικό κτίριο. Η γραμμική ρυθμικότητα των ραδιών υποστυλωμάτων των όψεων, το κενό και η διαμπερότητα είναι οι ποιότητες που του δίνουν μια μοναδική «ελαφρότητα» και το καθιστούν ένα πρωτοποριακό κτίριο για την Ελλάδα της εποχής του.

Δ. Τριποδάκης, «Το περίπτερο των Εθνών» (σημερινό 6). Μακέτα του κτιρίου, 1953 (Πηγή: Ν. Καστανίδης, 2021)

Η έκπληξη θα έρθει, ωστόσο, στα μέσα της δεκαετίας του 1950, με το «Περίπτερο της Βαριάς Βιομηχανίας» (σημερινό 2). Το έργο σχεδιάζεται και κατασκευάζεται το 1955 και αποτελεί τομή στο έργο του αρχιτέκτονα (Κολώνας, 2012/2025) αλλά και στην ελληνική αρχιτεκτονική γενικότερα. Στη Θεσσαλονίκη έχει προηγηθεί ο σχεδιασμός της πρωτοποριακής για το κλίμα της εποχής «Λέσχη Αξιωματικών» από τον αρχιτέκτονα Παύλο Μυλωνά που δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί. Ο Τριποδάκης, στο περίπτερο της Βαριάς Βιομηχανίας, μετασχηματίζει τον κλασικισμό των προϋπαρχόντων περιπτέρων Δοξιάδη και Κοκκορόπουλου σε έναν ανάλαφρο και δυναμικό μοντερνισμό με μοναδικό και αριστοτεχνικό τρόπο: ακολουθώντας τη δομή τους και εξαυλώνοντάς την. Το έργο του Δημήτρη Τριποδάκη δεν έχει μελετηθεί επαρκώς και είναι μια ιδιαίτερα πολύτιμη συνεισφορά στον ελληνικό μοντερνισμό. Το περίπτερο της Βαριάς Βιομηχανίας μπορεί να σταθεί επάξια ανάμεσα σε κορυφαία έργα του μεταπολεμικού μοντερνισμού διεθνώς. Σε χώρες όπως η Γερμανία και η Ιταλία κτίρια αυτής της αξίας προστατεύονται αυστηρά. Ενδεικτικά αναφέρω το παράδειγμα του Haniel-Garage στο Düsseldorf, έργο του Paul Schneider von Esleben 1951-52. Στη χώρα μας η έλλειψη γνώσης και ευαισθησίας των αρμόδιων φορέων τα καταδικάζει σε κατεδάφιση. Η κατεδάφιση τόσο σημαντικών τεκμηρίων του μεταπολεμικού εκσυγχρονισμού της χώρας, τον οποίο η σημερινή κυβερνώσα παράταξη θα μπορούσε να κεφαλαιοποιήσει, πρέπει να ειπωθεί ότι είναι και μια στάση ιδιαίτερα αντιπατριωτική.

Το Haniel-Garage του αρχιτέκτονα Paul Schneider von Esleben, 1951-1952, ανάλογης αξίας έργο με το περίπτερο του Τριποδάκη που προστατεύεται ως νεώτερο μνημείο (Πηγή: ArchDaily)

Μετά το εμβληματικό περίπτερο της Βαριάς Βιομηχανίας, κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1950 και το πρώτο της δεκαετίας του 1960 η Διεθνής Έκθεση μετατρέπεται σε ένα μουσείο Αρχιτεκτονικής του μεταπολεμικού μοντερνισμού και εκσυγχρονισμού στην Ελλάδα. Οι Συμεών και Εφέσιος σχεδιάζουν το σωζόμενο σήμερα περίπτερο 1 (1956), ο Άρης Κωνσταντινίδης το περίπτερο του Ε.Ο.Τ. (1959), οι Κ. Καψαμπέλης και Ι. Βικέλας του Οργανισμού Καπνού (1959), ο Ι. Ρίζος το περίπτερο της ΔΕΗ (1960), ο Ν. Βαλσαμάκης της Εθνικής Τράπεζας (1960), και ο Θ. Παπαγιάννης το περίπτερο της ESSO Pappas (1963). Η αρχιτεκτονική στον χώρο της Δ.Ε.Θ. ακολουθεί μια ανθρώπινη κλίμακα παρόμοια με το Αρχαιολογικό Μουσείο, έργο του Πάτροκλου Καραντινού, που ολοκληρώνεται το 1962, ένα κορυφαίας ποιότητας δημόσιο κτίριο σε παγκόσμιο επίπεδο. Η πανεπιστημιούπολη, που ολοκληρώνεται στη δεκαετία του 1960, μαζί με την έκθεση και τα μουσεία δημιουργεί ένα πολύ αξιόλογο σύνολο μοντέρνας Αρχιτεκτονικής στο ύπαιθρο. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 προστίθεται και το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, σημαντικό έργο στη διεθνή ιστορία της νεότερης Αρχιτεκτονικής ως παράδειγμα του κριτικού τοπικισμού. Η Διεθνής Έκθεση, ωστόσο, αλλοιώνει την ταυτότητά της καθώς νέα μεγάλων διαστάσεων περίπτερα και κτίρια χτίζονται με καθαρά χρηστικούς όρους, όπως και το Βελλίδειο Συνεδριακό Κέντρο και τα υπόλοιπα ογκώδη περίπτερα (4, 5, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17). Οι διάφορες προσθήκες και επεκτάσεις χαρακτηρίζονται κατά κύριο λόγο από προχειρότητα και έλλειψη αναγνώρισης της αξίας της πολιτιστικής κληρονομιάς του μοντερνισμού. Σήμερα, σε μια εποχή έντονης τεχνολογικής ανάπτυξης η διοίκηση της Δ.Ε.Θ. αλλά και οι δημοτικές αρχές υποτιμούν τη σημαντική κληρονομιά του μοντερνισμού περισσότερο από ποτέ. Όχι μόνο τα κτίρια καθεαυτά αλλά την ευρύτερη περιοχή της πόλης, το μοναδικό για τα ελληνικά δεδομένα μουσείο του μοντερνισμού (Πανεπιστημιούπολη-Δ.Ε.Θ.-Μουσεία) μέσα σε ένα –εν δυνάμει- κεντρικό αστικό πάρκο της πόλης.

Απόψεις της Δ.Ε.Θ. κατά τη δεκαετία του 1960, όπου φαίνεται η ευρηματική μορφή και χωροθέτηση του περιπτέρου 2 του Τριποδάκη αλλά και η ανθρώπινη κλίμακα του χώρου της Δ.Ε.Θ. (Πηγή: Κολώνας, 2012, σ. 251-53)

Από την εποχή της προεδρίας της Δ.Ε.Θ. από τον Ιωάννη Βελλίδη τη δεκαετία του 1960 και το Χωροταξικό του Τριανταφυλλίδη, που ολοκληρώνεται το 1968 προβλέπεται η μετεγκατάσταση της Δ.Ε.Θ. δυτικά στην περιοχή της Σύνδου και η απόδοση του χώρου της Δ.Ε.Θ. στη Θεσσαλονίκη για πάρκο. Η λύση αυτή συζητιέται και επικρατεί μέχρι περίπου το 2014 οπότε και εγκαταλείπεται και υιοθετείται πλέον από την εξουσία –με ελλιπή τεκμηρίωση– η λύση παραμονής της ΔΕΘ στο κέντρο της πόλης και επιτόπου ανάπτυξης. Το κείμενο αυτό δεν θέλει να εστιάσει σε ιστορικές και τεχνικές λεπτομέρειες, το έχουν κάνει άλλοι. Το πρώτο ειδικό πολεοδομικό σχέδιο του 2019 και ο διαγωνισμός του 2021 δεν προέβλεπαν τη διατήρηση των αξιόλογων περιπτέρων, αλλά προέβλεπαν έναν μεγάλο συντελεστή δόμησης που ουσιαστικά έβαζε ταφόπλακα στην ανάγκη της πόλης και των κατοίκων της για πάρκο. Μετά από γενναίες αντιδράσεις από την επιστημονική κοινότητα και τους πολίτες του κέντρου, το πρόγραμμα της ανάπτυξης της Δ.Ε.Θ. στο κέντρο μειώθηκε προς όφελος του πρασίνου. Ωστόσο, ο ρόλος και η διαδικασία του σχεδιασμού έχουν υποτιμηθεί σοβαρά από την τοπική πολιτική ηγεσία και τους αρχιτέκτονες που την στελεχώνουν.

Η δημοτική αρχή, επηρεασμένη από την απήχηση του αιτήματος της κίνησης πολιτών για μεγάλο αστικό πάρκο αποφασίζει να μειωθεί το κτιριολογικό πρόγραμμα της ανάπτυξης προς όφελος του πρασίνου. Πώς όμως; Με παζάρια αγοραίου τύπου και πρόχειρη μπακάλικη κομποραπτική που δεν έχει καμία σχέση με σοβαρό σχεδιασμό Μειώνουν τετραγωνικά κτισμένους, αυξάνουν τα τετραγωνικά πρασίνου και αθροίζουν ρετάλια. Ο ελεύθερος χώρος που προκύπτει και η ποιότητά του λίγο ενδιαφέρουν. Τί νόημα έχουν τα τετραγωνικά πρασίνου επί της Τρίτης Σεπτεμβρίου, έναν αφιλόξενο δρόμο που θα μπορούσε να αναβαθμιστεί με κτίρια και χρήσεις; Η έλλειψη στοιχειώδους ευαισθησίας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης φαίνεται, ωστόσο, στο γεγονός ότι στο νέο σχέδιο απλώς μείωσαν τα γιγάντια περίπτερα της υπάρχουσας πρότασης χωρίς καμία μέριμνα και κανένα ενδιαφέρον για τα αξιόλογα περίπτερα του μοντερνισμού, από τα οποία ξεχωρίζει με απόσταση το Περίπτερο της Βαριάς Βιομηχανίας του αρχιτέκτονα Δημήτρη Τριποδάκη, έργο σταθμός στην ιστορία της νεώτερης ελληνικής Αρχιτεκτονικής. Όσο και να μειώνονται τα περίπτερα, το κόσμημα του μοντερνισμού, που σε κάθε άλλη πόλη της Ευρώπης θα προστατευόταν αυστηρά, στη Θεσσαλονίκη κατεδαφίζεται!

«Ποια λαϊκή αντίδραση θα υπάρξει άραγε για την κατεδάφιση ενός έργου του μοντερνισμού; Είναι σαν το πράσινο του οποίου την ανάγκη καταλαβαίνουν εύκολα οι απλοί δημότες;» θα σκέφτεται πιθανώς η πολιτική ηγεσία. Οι εύκολες εντυπώσεις, η εύκολη δημοφιλία, το γρήγορο κέρδος των υποστηρικτών τους, η παραμονή τους σε θέσεις εξουσίας φαίνεται πως καταλαμβάνουν όλο το εύρος της συνείδησής τους. Το ότι ο σχεδιασμός της πόλης είναι μια σύνθετη διεργασία που απαιτεί συνθετική σκέψη και βαθιά παιδεία και κρίση δύσκολα θα τους απασχολήσει. Ούτε φυσικά η απόκτηση παιδείας από τους πολίτες μέσω της γνώσης της ιστορίας και του βιώματος του σχεδιασμένου χώρου.

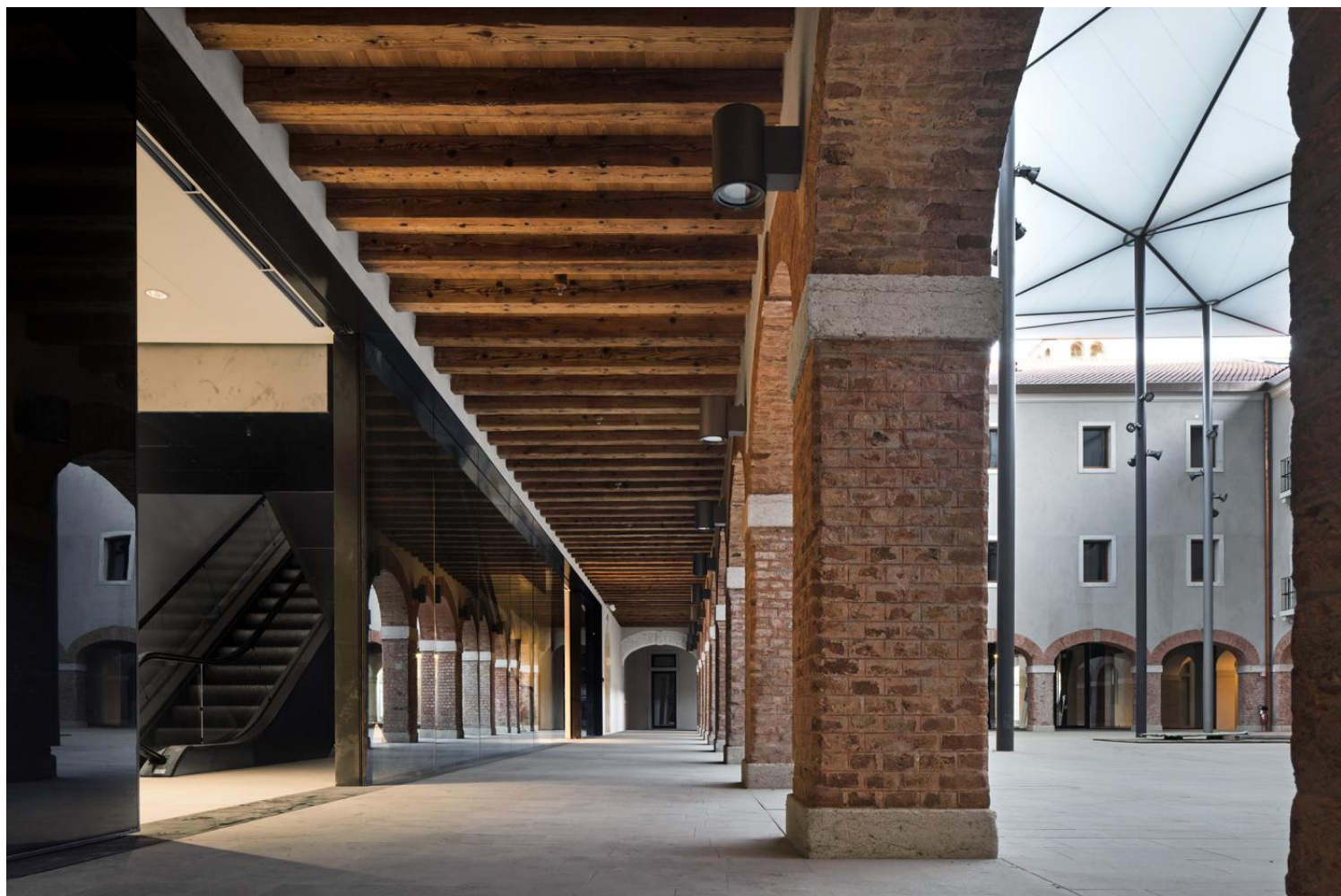
Όσον αφορά τον κόσμο των αρχιτεκτόνων, έχει καθιερωθεί η πρακτική να υποστηρίζουν οι ίδιοι οι αρχιτέκτονες τη σωτηρία των δικών τους έργων¹ ενώ η κρίση με επιστημονικά συστήματα αξιών και κατανόηση και αγάπη για την Αρχιτεκτονική γενικότερα δεν είναι κάτι που χαρακτηρίζει τους αρμόδιους φορείς για την προστασία των μνημείων². Η γενικότερη αυτή κατάσταση είναι ενδεικτική μιας παρακμής. Ακόμη μεγαλύτερη παρακμή είναι η ελλιπής παιδεία και η πλαδαρή αποϊδεολογικοποίηση του σχεδιασμού. Σήμερα στην Ελλάδα, ο «αρχιτέκτων» νοιάζεται κυρίως να δικτυώνεται, να έχει καλές σχέσεις με την εκάστοτε εξουσία και να παίρνει αναθέσεις, όποιοι και να είναι οι όροι. Σε αντίθεση με αυτό που προσπαθεί να «περάσει» η προπαγάνδα και η προβολή, η Αρχιτεκτονική στην Ελλάδα σήμερα είναι κατά κύριο λόγο ένας χώρος χαμηλής πνευματικής έντασης. Προηγούμενες περίοδοι της ιστορίας, όπως αυτή του μοντερνισμού, είναι κατώτερες από το εγώ του σύγχρονου αρχιτέκτονα που βρίσκει το νόημα της ζωής αποκλειστικά στη «λάμψη» και την προβολή, αγνοώντας με πείσμα τη δίνη του πνευματικού κορεσμού στην οποία έχει περιέλθει. Και όμως δεν συμβαίνει έτσι. Η περίοδος του μοντερνισμού (μεσοπολεμικού και μεταπολεμικού) ήταν μια περίοδος που η Αρχιτεκτονική στην Ελλάδα στεκόταν επάξια στο διεθνές πλαίσιο κάτι που δε συμβαίνει με τη σύγχρονη.

Ας εξετάσουμε τώρα ποιες είναι σήμερα οι διεθνείς τάσεις της καλής και υπεύθυνης αρχιτεκτονικής για να

καταλήξουμε σε ένα πλαίσιο προτάσεων για τη ΔΕΘ. Η περίοδος της «εντυπωσιοκρατίας» και των starchitects έχει εδώ και χρόνια παρέλθει από την Ευρώπη και έχει μετακομίσει σε χώρες όπως το Dubai. Τα ονομαστά γραφεία κάνουν projects σ' αυτά τα μέρη είτε για να εξασφαλίσουν πόρους είτε για κέρδος και διαφήμιση, όχι όμως για την καλή αρχιτεκτονική, την οποία κάνουν συνήθως στην Ευρώπη. Γενικά, το να υπάρχουν σε μια πόλη έργα διεθνών αρχιτεκτόνων είναι ένδειξη πολιτισμού και εξωστρέφειας. εξαρτάται όμως τι προεργαργασία έχει γίνει από τις τοπικές αρχές. Αν στο φαντασιακό των τοπικών αρχών βρίσκονται μια ρηχή και εφετζίδικη αρχιτεκτονική των life style περιοδικών (που αδιαφορεί για το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται) τότε μια ανθρωποκεντρική ευρωπαϊκή κουλτούρα βρίσκεται όλο και πιο μακριά από το μέλλον και τη ζωή μας. Η βιωσιμότητα, η περιβαλλοντική και κοινωνική ευαισθησία είναι κεντρικά ζητούμενα στην καλή σύγχρονη αρχιτεκτονική, όπως αποδεικνύουν και οι επιλογές για τα φετινά Βραβεία Mies van der Rohe που αφορούν στην πλειοψηφία τους επαναχρήσεις υφιστάμενων κτιρίων. Είναι πλέον γενικά αποδεκτό ότι η διατήρηση ενός κτιρίου είναι πιο βιώσιμη επιλογή από την κατεδάφισή του και την κατασκευή ενός νέου. Το έργο μάλιστα που κέρδισε το βραβείο αφορούσε την επανάχρηση ενός εκθεσιακού περιπτέρου της δεκαετίας του 1950 στο Charleroi του Βελγίου. Ένα άλλο παράδειγμα είναι στο Mestre της Βενετίας, όπου οι Sauerbruch-Hutton ενσωματώνουν έντεχνα τα υφιστάμενα κτίρια στο συγκρότημα μουσείων σε ένα από τα πιο ενδιαφέροντα έργα τους.

To Charleroi exhibition palace των Agwa και Jan de Vylder, Inge Vinck νικήτης των φετινών βραβείων EU Mies (Πηγή: dezeen.com)

Εικ 8: Άποψη του μουσείου M9 στο Mestre της Βενετίας των Sauerbruch/Hutton που εντάσσει τα ιστορικά κτίρια (Πηγή: sauerbruchhutton.de)

Οι ίδιοι αρχιτέκτονες βραβεύονται στη Θεσσαλονίκη σε έναν διαγωνισμό με ένα παράλογο κτιριολογικό πρόγραμμα για τη ΔΕΘ που αδιαφορεί τόσο για το πράσινο όσο και για τα εμβληματικά έργα του μοντερνισμού. Οι αγωνοθέτες δεν έλαβαν υπόψη ή δεν κατανόησαν την αξία των εμβληματικών κτιρίων του μοντερνισμού στη Δ.Ε.Θ. και οι διάφορες υπηρεσιών του ΥΠΠΟ φανερώνουν συνδυασμό άγνοιας και ενδεχόμενων σκοπιμοτήτων. Η αντίδραση πολιτών και ειδικών επιστημόνων δεν κατάφερε να κατευθύνει τις αρχές προς τη μετεγκατάσταση της Δ.Ε.Θ. εκτός κέντρου, αλλά οδήγησε τους αρμόδιους φορείς να μειώσουν το κτιριολογικό πρόγραμμα της ανάπλασης της ΔΕΘ στο κέντρο. Όταν όμως απλώς μειώνονται περίπτερα και δεν γίνεται προσπάθεια να ενταχθούν τα εμβληματικά έργα του μοντερνισμού στο νέο σχέδιο, τότε αυτό συνιστά μια εξαιρετικά ρηχή πρόταση. Το περίπτερο 2 είναι με διαφορά το πιο αξιόλογο κτίριο από όλα. Μαζί με το περίπτερο 6 εντάσσονται σε ένα πολύ αξιόλογο πολεοδομικό σκεπτικό καθώς χωροθετούνται στα όρια του γηπέδου της Δ.Ε.Θ. Το περίπτερο της ESSO Pappas, που προτείνεται στο σχέδιο της ανάπλασης να διατηρηθεί είναι πολύ αξιόλογης αρχιτεκτονικής και καλώς διατηρείται, ωστόσο μικρότερης σημασίας από το περίπτερο 2 που πρόκειται να κατεδαφιστεί. Υπάρχει δε ένα σοβαρό πρόβλημα κλίμακας καθώς το μικρό αυτό περίπτερο (της ESSO Pappas) ισοπεδώνεται από την κλίμακα των νέων περιπτέρων. Το περίπτερο 1 των αρχιτεκτόνων Συμεών και Εφεισίου είναι επίσης εύστοχα χωροθετημένο και θα μπορούσε να αποκατασταθεί. Τα περίπτερα 7 και 8 των Κονταξάκη (1969) και Μουτσόπουλου, Κονταξάκη, Κουλουκούρη, Τσιλαλή (1968) παρουσιάζουν αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, η χωροθέτησή τους παρουσιάζει κάποια προβλήματα μια δημιουργική όμως αποκατάσταση που απελευθερώνει τα ισόγεια ως δροσερά στέγαστρα θα προσέφερε ενδεχομένως μια ευχάριστη εμπειρία σε ένα μελλοντικό πάρκο. Το κτίριο του Momus στη σημερινή του μορφή δεν είναι κάποιο ιδιαίτερα αξιόλογο κτίριο και κυρίως αξιόλογο δεν είναι και το Βελλίδειο που θα μπορούσε να αλλάξει μορφή ανάλογα με τις ανάγκες, έχοντας υπόψη πως χρήζει σημαντική βελτίωση της σχέσης του με τα απέναντι αριστουργήματα των Καραντινού και Κρόκου.

Κλείνοντας το κείμενο για το σύνθετο αυτό θέμα, που έχει περιπλακεί ακόμη περισσότερο από την

επιπολαιότητα και την έλλειψη αστικής κουλτούρας της τοπικής και εθνικής ηγεσίας μπορεί να καταλήξει κανείς στα παρακάτω. Εφόσον το κτιριολογικό πρόγραμμα μειώθηκε το σχέδιο οφείλει να αλλάξει και να εντάξει τα υφιστάμενα αξιόλογα περίπτερα και ιδίως το περίπτερο 2 (Βαριάς Βιομηχανίας). Ο υπαίθριος χώρος να σχεδιαστεί με βαθιά αρχιτεκτονική γνώση και να αφεθούν κατά μέρος λύσεις όπως πράσινο επί της 3ης Σεπτεμβρίου ή στον χώρο της Αγίας Φωτεινής. Να αφεθεί, επίσης, κατά μέρος η απόλυτη προσήλωση στην προπαγάνδα και το παιχνίδι των εντυπώσεων στον ηλεκτρονικό τύπο και να γίνει κατανοητό πως ο σχεδιασμός σ' αυτό το μέρος είναι ένα πολύ σύνθετο και σοβαρό θέμα για την πόλη που πρέπει να συζητηθεί ουσιαστικά και ψύχραιμα με τις διαχρονικές ποιότητες σε πρώτη προτεραιότητα. Επιπλέον, η ένταξη των αξιόλογων έργων του μοντερνισμού, ιδίως του περιπτέρου 2 σε ένα νέο σχέδιο ανάπλασης μπορεί να αναβαθμίσει σημαντικά την ποιότητα της αρχιτεκτονικής. Να μετατρέψει το εγχείρημα από ένα σύνηθες κακό real estate development που θα μπορούσε να βρίσκεται σε οποιοδήποτε υπανάπτυκτο μέρος του κόσμου σε ένα σημαντικό έργο στο χάρτη της σύγχρονης αρχιτεκτονικής. Αυτό αποδεικνύουν και τα ευρωπαϊκά βραβεία EUMies αλλά και οι ικανότητες του αρχιτεκτονικού γραφείου, το αποτέλεσμα των οποίων εξαρτάται από τους αγωνοθέτες. Τέλος, το πιο σημαντικό από όλα είναι η πόλη να διατηρήσει τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα, αυτά της μόνης ευρωπαϊκής χαρακτήρα πόλης της Ελλάδας. Ο πράσινος άξονας του Εμπράρ να αναδειχθεί, όπως και να σωθεί και να αναδειχθεί ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιο για την πόλη και τη χώρα: αυτό των αριστουργημάτων του μοντερνισμού που αντανakλούν τον μεταπολεμικό της εκσυγχρονισμό.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Κολώνας, Β. (2024). Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης: Μια αρχιτεκτονική κληρονομιά σε κίνδυνο, Κοινωνικός Ατλας Θεσσαλονίκης, Δεκέμβριος 2024, Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.26262/emhc-zk31>

Κολώνας, Β. (2012). Θεσσαλονίκη 1912-2012, Η Αρχιτεκτονική μιας Εκατονταετίας, Θεσσαλονίκη: University Studio Press

Καλογήρου, Ν., Πάκα, Α., Τέλλιος, Τ., Τζάκα, Τ. (2015). Η προστασία του μοντέρνου αστικού τοπίου. Μια διερεύνηση της ανάπλασης του χώρου της ΔΕΘ στην κεντρική Θεσσαλονίκη. Στο: Α. Βιτοπούλου, Α. Καραδήμου-Γερόλυμπου & Π. Τουρνικιώτης (Επιμ.), Η Ελληνική πόλη και η πολεοδομία του μοντέρνου: 5η επιστημονική συνάντηση του ελληνικού Docomomo (Θεσσαλονίκη, Ιούνιος 2010), Αθήνα: Futura, σ.363-372

(2025). Η πρότασή μας για το ιστορικό Εκθεσιακό Κέντρο της ΔΕΘ, Διαθέσιμο στο: https://parkodeth.gr/?page_id=128

Γιακουμακάτος, Α. (2004). Ιστορία της Νεώτερης Ελληνικής Αρχιτεκτονικής. 20ός αιώνας, Αθήνα: Νεφέλη

Ζωΐδης, Λ. (2025). Η Θεσσαλονίκη σε κρίσιμο σταυροδρόμι, «parallaxi», 5/9/2025, Διαθέσιμο στο: <https://parallaximag.gr/thessaloniki-news/i-thessaloniki-se-krisimo-stayrodromi>

Λαδά, Σ. & Μάνος, Σ. (2021). Υφαρπαγή γης μέσω υφαρπαγής λέξεων, «η Εποχή», 16/5/2021, Διαθέσιμο στο: <https://epohi.gr/articles/diekdikoymenos-horos-deth-yfarpagh-ghs-meso-yfarpaghs-lexeon/>

Εξαρχόπουλος, Π. (2019). ΔΕΘ ώρα 0 (και ένα επίκαιρο αρχιτεκτονικό ταξίδι). «Archetype», 15/03/2019, διαθέσιμο στο: <https://www.archetype.gr/blog/arthro/deth-ra-0-kai-ena-epikairo-architektoniko-taxidi>

Καλέσης, Θ. (2026). Θεσσαλονίκη: Η μάχη για το οκτάγωνο σχολείο- αριστούργημα των Γιαννάκη/Φατούρου στον Λαγκαδά, «parallaxi» 18/7/2026, Διαθέσιμο στο: <https://parallaximag.gr/thessaloniki-news/thessaloniki-i-machi-gia-to-oktagonon-scholeio-aristoyrgima-ton-giannaki-fatoyroy-ston-lagkada>

Σακελλαρίδου, Ρ. (2018). Σκέψεις για την Πύλη του Αστέρα Βουλιαγμένη, «η Καθημερινή» 27/02/2018, Διαθέσιμο στο:

<https://www.kathimerini.gr/life/city/950857/apopsi-skepseis-gia-tin-pyli-toy-astera-voyliagmenis/>

¹Για παράδειγμα το 2018 άρθρο αρχιτέκτονα («η Καθημερινή» 27/2/2018) υπερασπίζεται -πολύ σωστά και με αξιολογικά επιχειρήματα- τη διάσωση του έργου της. Δεν έχει υποστηρίξει όμως δημόσια π.χ. κάποιο έργο άλλου δημιουργού ενώ ήταν και μέλος της κριτικής επιτροπής του διαγωνισμού της ΔΕΘ που κατεδαφίζει τα αξιολογικά περίπτερα. Η πύλη του Αστέρα διατηρητέα το περίπτερο του Τριποδάκη όχι. Ποια λογική διέπει αυτή την κατάσταση; Πρόσφατα ήταν συγκινητική και αξιέπαινη η κινητοποίηση για τη διάσωση του σχολείου των Δ. Φατούρου και Β. Γιαννάκη στο Λαγκαδά. Τίθεται ωστόσο το ερώτημα: Αν ένα έργο δεν είναι κάποιου εν ζωή αρχιτέκτονα ή δεν κινητοποιούνται συγγενείς ή δημιουργοί του δεν έχει ελπίδα να σωθεί βάσει κάποιων κριτηρίων; Οι κρατικοί θεσμοί προστασίας και η γενικότερη παιδεία του αρχιτεκτονικού κόσμου δεν επαρκούν;

²Το σκεπτικό της τοπικής Υπηρεσίας Νεωτέρων Μνημείων αλλά και του ΥΠΠΟ για το μη χαρακτηρισμό των αξιολογικών περιπτέρων της ΔΕΘ είναι ενδεικτικό μιας γενικότερης αδιαφορίας για τη νεότερη Ιστορία της Αρχιτεκτονικής. Συγκεκριμένα αναφέρεται στην αλλοίωση από μεταγενέστερες επεμβάσεις και την αλλαγή του περιβάλλοντος χώρου. Επιχειρήματα αστεία ή θλιβερά αν γνωρίζει κανείς τους κανόνες που ισχύουν για τη συντήρηση και αποκατάσταση έργων του μοντερνισμού διεθνώς. Είναι ενδεικτικό από ποια μεταπτυχιακά προέρχονται οι κατέχοντες τις θέσεις του ΥΠΠΟ και τί μικρό βάρος δίνεται εκεί στην Αρχιτεκτονική του 20ού αιώνα. Τα αξιολογικά περίπτερα, και πάνω από όλα το 2, είναι ορόσημα του ελληνικού μοντερνισμού και εντάσσονται σε ένα συνολικό μουσείο του μοντέρνας Αρχιτεκτονικής και ανθρώπινης κλίμακας στον πράσινο άξονα.